ודלמא בשמא דאבוה חתים! לא שביק איניש שמיה וחתים שמא דאבוה. **ודילמא** סימנא שוייה דהא *רב צייר כוורא, רבי חנינא חרותא, רב חסדא סמ"ך, רב הושעיא עי"ן, רבה בר רב הונא צייר מכותא! לא חציף איניש לשוויי לשמא דאבוה סימנא, **וליתכשר** האי בשני עדים עברים וליתכשר האי בשני עדים יונים דתנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית, יונית ועדיו עברית כשר! וכ"ת כיון דמופלג בשני שיטין לא, *והאמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר! הא תני זעירי שניהן כשרין, ותנא דידן? דלמא *גונדלית חתים וכולהו אחד הוא דחתימי: עד אחד עברי ועד אחד יוני: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני, והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני דהא תנן עד אחד עברי ועד אחד יוני כשר? הא תני זעירי שניהם כשרים, ותנא דידך דלמא גונדלית חתים ותלתא אחד וחד אחד:

מתני' *שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר, חתמו עדים בראש הדף (א) *מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול, הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין, סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע את שהעדים נקרין עמו כשר, ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים *באמצע את שהעדים נקרין בסופו כשר. גט *שכתבו עברית ועדיו יונית, יונית ועדיו עברי, עד אחד עברי ועד אחד יוני (ב) *כתב סופר ועד כשר, *איש פלוני עד כשר, בן איש פלוני עד כשר, איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר, *וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין. כתב חניכתו וחניכתה כשר:

גמ' *וליחוש דלמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמי ליה זמן דקמא ועדים דבתרא וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא? א"ר אבא אמר רב כשיש ריוח מלמטה. ודלמא זמן דבתרא מיגז גזייה? כדא"ר אבא א"ר כשיש ריוח מלמטה

הבא

ודלמא בשמא דאבוה חתום · על השני ועל שניהם חתם : **צייר כוורא** · בחתימת ידו ולא היה כותב שמו : **חרותא** · ענף של דקל : **מכותא** · נס שפורשין עליו וילון של ספינה : **שכתבו** · כתב שלו : **וכי פיסא** **כיון דמופלג** · חתימת עדיו שני שיטין מכתבו אותן שיטין שחתמו בהן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן תו לא מיתכשר דתניא בגט פשוט* הרחיק את העדים מן הכתב שני שיטין פסול : **והאמר חזקיה** · התם : **מילאהו** · לאותו אויר בקרובים כשר דלא קפדינן אלא אאוירא ולא תתמה שהרי אויר פוסל בשלשה בסוכה, סכך פסול פוסל בארבעה : **והתני זעירי** · בהנך תרי גיטי דמתני' שניהם כשרין : **ותנא דידן** · דפסל אחרון קסבר דלמא גונדלית חתום היוונים כלומר שלא כמנהגם אלא כדרך העברים חתמו : **כולהו אחד** · כולן על ראשון כל שלא כמנהגן קרי גונדלית וראיתי בתשובת הגאונים אדם המשתמש ביד השמאלית קורין לו במקומו גונדלית לפי שמשנה מסדר המשתמשין: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני גרסינן : **דלמא גונדלית חתים** · בהני יוונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד מינייהו שמא יוני הראשון חתם כסדר העברי שחתם למעלה הימנו שמו תחילה ואח"כ שם אביו ונמצא שעל השני הוא חתום ועברי שני רואין שעל השני חתום ויון אחרון חתם כמנהגו ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא אחד או שמא יון ראשון כדרכו חתם ויון שני אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים חותמים ונמצאו שני היוונים ועברי ראשון חתומין על הראשון ואין על גט שני אלא אחד הלכך שניהם פסולין הכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפירשתי שני עדים עברים ושני עדים יוונים השנויים ראשונה במשנה ואי אפשר ליישבה כלל ומתניתין לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ובגמ' נמי פריך וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יווני אלא כל כמה דלא אמרינן גוגדלית חתים הוי' חתימה דידהו עברי ויווני על זה ועברי ויווני על זה : **מתני'** **בדף השני** · שאלו ברוחב המגילה שקורין בלשונו קלומי"ל : **מן הצד** · בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי : **או מאחוריו** · בגט פשוט שתקנו עדיו להיות בתוכו : **הקיף** · חיבר זה אצל זה כמו אין מקיפין שתי חביות (ביצה דף לג:): **שניהם פסולין** · שאין נקרית החתימה לא עם זה ולא עם זה : **סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקראין עמו** · שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החותמין כשר : **ראשו של זה בצד סופו של זה את שהעדים נקרין בסופו** · שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו : **וכך היו נקיי הדעת** · נוהגין שלשון קצרה לא היו חותמין עד אלא "פלוני בן פלוני" : **חניכתו** · שם לווי של משפחה כולה : **גמ' וניחוש דלמא תרי גיטי הוו** · ה"ג שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני קא' דלמא תרי גיטין הוו שלמים והשמאלי נכתב בגובהה של מגילה יותר מן הימיני עד דיתרמו עדים דידיה כלומר גמרו של *)שני כנגד התחלתו של ראשון : **זמן דקמא** · היינו התחלתו ועדים דבתרא היינו סופו כלומר שיטות אחרונות שהעדים חתומין תחתיהן : **וגזייה לזמן דבתרא ועדים דקמא** · חתך סופו של ראשון שהיה שלו מפני תנאי שהיה בו וחתך ראשו של שני והשוהו לתחלתו של ראשון ושון חתיכת סופו של ראשון תיבה אלל תיבה של שיור השני ומגרשה בשני חלאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו : **כשיש ריוח מלמטה** · גליון תחת הראשון דודאי לא נחתך ממנו כלום דלא נכתב בו יותר : **ודלמא זמן דבתרא מיגז גזייה** · שמא הגט שט נמלך מלגמרו ולמעלה הימנו בצדו היה גט אחר כתוב וחתום וכשחזר ונמלך לגרשה חתך עליונו של שני ושון תיבה אלל תיבה לגמור גט שלו :

*) פי' דהיינו שורה אחרונה

כשיש

ודלמא בשמא דאבוה חתים · דיש לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני : **ודלמא** סימנא שוייה דהא רב צייר כו' · אע"ג דהתם בעו לאפקועי לשמייהו בדיסקי מעיקרא כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסא:) ובהשולח(לעיל נו:) הכא יש להכשיר אע"ג דלא אפקע בשטר מעיקרא כיון ששמו חתום תחת גט הראשון: **דהא** תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית וכו' · אבל מגופיה דמתני' לא מייתי דקתני את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר ולא מפליג בין כתבו שוה לעדיו לאינו שוה דאיכא לדחויי דבכתבו שוה לעדיו איירי : *עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין · פירש בקונטרס על כל גט חתום עברי ויווני ולפירושו נראה דגרסינן עד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ועד אחד עברי ואחד יווני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולים ובגמ' גרים וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני והאי בעד אחד עברי ועד אחד · יווני ועל אותן שמפרשים שמיירי שהעדים חותמים כדרכם כל חתימה בשיטה אחת הקשה בקונטרס א"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' פלגינהו עברי ויווני לזה ועברי ויווני לזה ועוד דבגמ' פריך וליתכשר האי בעברי ויווני והאי בעברי ויווני ור"ת מפרש שיש ליישב שכל חתימה מכוונת בשיטה אחת ולא גרסינן במתני' אלא עד אחד עברי ועד אחד יווני ועד אחד עברי ועד אחד יווני באין מתחת זה לתחת זה ולא גרסינן מתחת זה וכו' עד לסוף ובגמ' נמי לא גרסינן אלא ולתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יווני ותו לא והכי פירושו *לא מיבעיא אי לא חיישינן לגוגדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יוונים אלא אפילו חיישינן לגוגדלית ואי אפשר להכשיר שניהם קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי [כדרכו] ואחד יווני [גוגדלית] והוה מצי למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הוצרך להכשיר הראשון אלא בעברי ויווני ומשני דתנא דידן דחייש לגוגדלית פוסל שניהם דחייש דלמא חתמו תלתא אחד וחד אחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יוונים אשני וחתם עברי השני גוגדלית או יווני הראשון חתם גוגדלית אקמא עם שני עברים ויווני האחרון אשני : **חתמו** עדים בראש הדף · וא"ת אמאי איצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין היינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למיפסל גגו של עדים כנגד גגו של כתב למאי דמסקינן בגמ' דלא איירי ברמי כי עיברא דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא איכא למימר דאיצטריך הך דהכא משום דהוה אמינא הך דשניהם פסולין היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי נמי אהאי אבל הכא דאין כאן אלא גט א' א"כ ודאי קיימא עליה חתימה זו וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה איצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי לא קיימי אהאי ולרש"י דגרס מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה לא הוה צריך סיפא דסיפא אלא דכל גווני משמע ויש ספרים דלא גרסי לה ובגמ' נמי לא מייתי לה : **וניחוש** דלמא תרי גיטי הוו · ולעיל נמי חיישינן לגוגדלית ופסיל אע"ג דלעיל תלינן להכשיר דפריך וליתכשר האי כו' התם משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני אם כן עליו נמי חתם :

הכא

עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' א :

סו ב מיי' פכ"ז מהלכות מלוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף יד :

סז ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ז :

סח ד מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעי' ד :

שייך לעיל במשנה

[ד] מיי' שם הל' כג :

סט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה :

ע ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף יד :

עא ז (מיי' שם הל' יב) טוש"ע שם סעי' יח:

עב ח מיי' שם פי"ג הל' יג סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכט סעי"א :

עיין רש"א

מסורת הש"ס

[ב"ב דף קסב:]

ב"ב קסא: לעיל נו·

ב"ב קסב:

[ע' בערוך ערך גנדל האריך בפירוש הזה]

פי' או מן הצד

גי' ירושלמי ורי"ף מלמטה

לעיל יט:

לעיל סו: עא: פו:

ב"ב קסא·

[עי' תוס' לקמן פח: ד"ה וכך וע"ע תוס' לעיל לד: ד"ה והוא]

◆

תוספות רי"ד

ומקשה וליתכשר האי בשני עדים יוונים והאי בשני עדים עברים מי לא תנן גט שכתבו עברית ועדיו יונית כשר פי' גט שכתבו בלשון הקודש ועדיו היו ישראל יונים וחתמו תחתיו ב' יונים כשר והכא נמי ליתכשר גם השמאלי בשני עדים יונים ואע"ג דהתם דמכשר חתמו היונים שמם ושם אבותם תחת הגט והכא האריכו חתימתן וכתבו שמם תחת השמאלי ושם אבותם תחת הימני מה בכך העיקר הוא שמם שהרי גם העברים כתבו שמם תחת הימני ושם אבותם תחת השמאלי וכמו שהימני כשר בשני עדים עברים כך יהא גם השמאלי כשר בשני עדים יונים ומהדר הא תני זעירי שניהם כשרין ותנא דידן דילמא גונדלית חתים וכולהו אחד הוא דחתימי פי' תנא דמתני' דפסל השמאלי משום דחייש דילמא שני עדים היונים לא חתמו כמנהג היוונים אלא היפך ממנהגם וכמנהג העברים חתמו שמקדימין לכתוב שמם ואח"כ שם אביהם וכשחתמו היוני דן בן נפתלי גד בן אשר י"ל דן וגד הם העדים ונפתלי ואשר הם האבות ונמצא שכל ד' העדים אינן חתומים אלא תחת הימנ והשמאלי אין עליו עדים כלל ומשום זה הוא פסול . עד א' עברי וכו' שניהן פסולין פי' א' עברי וא' יוני נמשכת חתימתן מתחת הימני לשמאל דהיינו שמם תחת הימני ושם אבותם תחת השמאלי ועוד ב' אחרים נמשכת חתימתן מתחת השמאלי לתחת הימני א' עברי וא' יוני שחתם בשטר ראשונה ראובן בן יעקב וכתב ראובן תחת הימני בן יעקב תחת השמאלי וכן נפתלי בן דן שהיה יוני והוא חתום דן בן נפתלי שמקדים שם אביו לשמו נכתב בשיטה שניה דן בן תחת השמאלית ובשיטה שלישית תחת הימני שנמצא עכשיו שמו תחת הימני ושם אביו תחת השמאלית ובשיטה הרביעית חתם יוסף בן שמעון שהוא עד עברי וכתב יוסף בסוף השיטה תחת גט השמאלית ובן שמעון כתב בסוף שטה החמישית תחת גט הימני (ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו ושם אביו תחת הימני) ואשר בן גד יוני שהוא חתום גד בן אשר כתב בשיטה הששית גד בן תחת הימני ואשר תחת השמאלית שנמצא שמו תחת השמאלית ושם אביו תחת הימני ופוסל התנא את שתיהן · ומקשה וליתכשר האי בעד א' עברי ועד א' יוני והאי בעד א' עברי ועד א' יוני דתנן עד א' עברי ועד א' יוני כשר · ומהדר הא תני זעירי שניהן כשרים ותנא דידן דילמא גונדלית חתם חד מינייהו ולא ידעי הי ניהו והוו

להו

◆

תוספות רי"ד

להו תלת אחד וחד אחד הילכך שניהן פסולין פי' התם דמכשר עד א' יוני משום שחתם בן שמו בין שם אביו תחת הגט אבל הכא שנמשכת חתימתן בגט זה לגט זה י"ל שמא א' מהן חתם גונדלית פי' הפך שינוי מנהגם וחתם כמנהג העברים והילכך היוני הראשון שחתם דן בן נפתלי שמא כמנהג העברים חתם שקידם שם העד לשם אביו והוא דן העד ועל השני הוא חתום ולא על הראשון ואין בראשון אלא עד א' והוא ראובן בן יעקב והשני שהוא השמאלי מעיד דן בן נפתלי ויוסף בן שמעון וגד בן אשר שהוא יוני שחתם כמנהגו . אי נמי יש לומר דגם נפתלי שהוא יוני הראשון חתם כמנהגו ויש על הגט הימני אחד עברי ואחד יוני וגם היווני השני דהיינו גד בן אשר יש לומר כי חתם גונדלית חתם והקדים שמו לשם אביו ועל הימני מעיד ואין לשמאלי כ"א עד אחד עברי בלבד משום הכי שניהן פסולין . גונדלית נקראת יד השמאלית ומשום זה כל המשנה מנהגו יקרא גונדלית כארם שמשנה מנהגו ועושה מלאכתו בידו השמאלית : מתני' שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר כתבו העדים בראש הדף מן הצד או מאחריו בגט פשוט פסול הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים מלמטה את שהעדים נקראים בסופו כשר · גט שכתבו עברית ועדיו יונית יונית ועדיו עברית עד א' עברי ועד א' יוני עד א' יוני ועד א' עברי כשר כתב סופר ועד כשר איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן פלוני ולא כתב עד כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלם כותבין כתב חניכתו וחניכתה כשר פי' חלק הגט לשני דפים לרוחב המגילה והשלים הדף הימני ולא הספיק לכתוב בו כל הגט וכתב מקצתו הנשאר בדף השני השמאלי וחתמו העדים מלמטה כשר ולא אמרינן שאין העדים מעידין אלא על מה שכתוב בדף זה שחתמו תחתיו אלא על כל הגט מעידים כתבו העדים בראש הדף ואח"כ כתבו הגט תחת חתימת העדים פסול שדרך העדים לחתום למטה ומעידין על מה שכתוב למעלה וסתם מתניתין ר' מאיר הוא דאמר עדי חתימה כרתי · או שחתמו העדים מן הצד של גט או בצד ימינו או בצד שמאל או שחתמו מאחריו של גט והיה גט פשוט פסול דמקשר וחתמינהו העדים מאחוריו על הקשרים

אבל

הגהות הב"ח (א) במשנה בראש הדף או מן הצד : (ב) שם ועד אחד יוני כשר כתב :

גליון הש"ס מתני' שייר מקצת הגט וכתבו · עיין סוטה דף יז ע"ב תוד"ה כתבה :

*וליחוש:

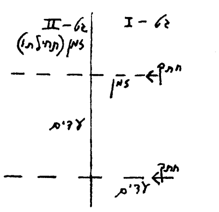

נוטריון/מבנה

◇ [illegible]